

2016-2020 Yılları Arasında Yazılmış Ortodonti Uzmanlık ve Doktora Tezlerinin Yayınlanma Oranlarının İncelenmesi

Evaluation of Publication Rates of Orthodontics Speciality and Doctorate Theses Written Between 2016-2020

Nurhat ÖZKALAYCI, İrem YOLCU KIR, Melis TÖZ, Orhan ÇİÇEK

ÖZ

Diş hekimliğinde lisansüstü uzmanlık ve doktora tezleri, birçok bilimsel adımdan ilkidir. Ülkemizde diş hekimliğinde uzmanlık ve doktora eğitimlerini bitirebilmek için tez yazmak ve yazılan tezi savunmak zorunludur. Tezlerin yayınlanması ise, yeni bilginin bilim camiasında yayılmasını sağlar. Çalışmamızda 2016-2020 yılları arasında yazılan, merkezi sınav ile alınan 377 diş hekimliği uzmanlık öğrencisi ile üniversitelerin kendi bünyelerinde yaptıkları sınav ile alınan 149 doktora öğrencisinin tezleri incelenmiştir. Değerlendirilen tezlerin teslim tarihleri, araştırma tipleri, danışman öğretim üyelerinin unvanları, yapıldığı üniversiteler, çalışmaların konuları ve yayınlanma durumları kaydedildi. Tezlerin yayın durumu, Pubmed ve Google Akademik arama motorları kullanılarak ve Dergi Park üzerinden yazar adı, danışman adı, tez başlıkları Türkçe ve İngilizce taranarak değerlendirildi. IBM SPSS 26.0 programı kullanılarak Ki-kare istatistiksel analizi yapıldı. Yayınlanan tezler dergi kapsamına göre SCIE/ ESCI indeksli dergiler, diğer ulusal dergiler ve diğer uluslararası dergiler şeklinde incelenerek yayınlanma oranları yüzdelik oran olarak hesaplandı. %71,67'si uzmanlık tezi ve % 28,32'si doktora tezi olan toplam 526 tezin yayınlanma oranlarının doktora tezlerinde % 26,17 iken, uzmanlık tezlerinde ise % 17,5 olduğu görüldü.

Anahtar Sözcükler: Uzmanlık tezi, Doktora tezi, SCIE/ESCI, Yayınlanma oranı

ABSTRACT

Postgraduate specialization and doctoral theses in dentistry are the first of many scientific steps. In our country, it is compulsory to write a thesis and defend the written thesis in order to complete the specialty and doctorate education. Publication of theses ensures the dissemination of new knowledge in the scientific community. In our study, the theses written between 2016-2020 by 377 postgraduate students in dentistry taken by central examination and 149 doctoral students who were taken by universities' own exams were examined. The delivery dates of the evaluated theses, research types, titles of the advisors, universities, subjects of the studies and their publication status were recorded. The publication status of the theses was evaluated using Pubmed and Google Academic search engines and by scanning the author's name, supervisor name, thesis titles in Turkish and English through Dergipark. Chi-square statistical analysis was

Özkalaycı N., Yolcu Kir İ., Töz M., & Çiçek O., (2022). 2016-2020 Yılları arasında yazılmış ortodonti uzmanlık ve doktora tezlerinin yayınlanma oranlarının incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 12(2), 351-357. <https://doi.org/10.5961/higheredusci.1066345>

Nurhat ÖZKALAYCI

ORCID ID: 0000-0002-5538-6233

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi,
Ortodonti Anabilim Dalı, Zonguldak, Türkiye
Zonguldak Bülent Ecevit University, Faculty of Dentistry,
Department of Orthodontics, Zonguldak, Turkey

İrem YOLCU KIR

ORCID ID: 0000-0002-0464-7931

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi,
Ortodonti Anabilim Dalı, Zonguldak, Türkiye
Zonguldak Bülent Ecevit University, Faculty of Dentistry,
Department of Orthodontics, Zonguldak, Turkey

Geliş Tarihi/Received : 01.02.2022

Kabul Tarihi/Accepted : 15.08.2022

Melis TÖZ

ORCID ID: 0000-0002-7803-3385

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi,
Ortodonti Anabilim Dalı, Zonguldak, Türkiye
Zonguldak Bülent Ecevit University, Faculty of Dentistry,
Department of Orthodontics, Zonguldak, Turkey

Orhan ÇİÇEK (✉)

ORCID ID: 0000-0002-8172-6043

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi,
Ortodonti Anabilim Dalı, Zonguldak, Türkiye
Zonguldak Bülent Ecevit University, Faculty of Dentistry,
Department of Orthodontics, Zonguldak, Turkey

ortorhancicek@gmail.com

Bu eser "Creative Commons Atıf-GayriTicari-4.0
Uluslararası Lisansı" ile lisanslanmıştır.

performed using IBM SPSS 26.0 program. The published theses were analyzed as SCIE / ESCI indexed journals, other national journals and other international journals according to the scope of the journal, and their publication rates were calculated as percentages. It was revealed that the publication rates of a total of 526 theses, of which 71.67% are specialization theses and 28.32% are doctoral theses, was 26.17% in doctoral theses and 17.5% in specialty theses.

Keywords: Speciality thesis, Doctorate thesis, SCIE/ESCI, Publication rate

GİRİŞ

Diş, çene ve yüzdeki düzensizliklerin (maloklüzyon) teşhisi, önlenmesi ve tedavisiyle ilgilenen diş hekimliği dalı olan Ortodonti'nin Türkiye'de ilk eğitimi 1933 Üniversite Reformunu takiben, ülkemizde ortodontinin öncüsü Prof. Dr. Orhan Abdullah OKYAY tarafından başlatılmıştır (Altuğ ve Erdem, 1999).

Türkiye'de Ortodonti alanında iki farklı şekilde lisansüstü eğitimi yapılabilmektedir. Bunlardan ilki doktora yapmak, ikincisi ise ilgili kurumca yapılan sınav sonuçlarında gösterilen başarıyı takiben uzmanlık eğitimi almaktır. Ülkemizde ortodonti uzmanlığı, diş hekimliği fakültesi eğitiminden sonra dört yıllık lisansüstü eğitimi kapsayan bir süreçtir.

Tez yazmak, uzmanlık eğitiminin önemli bir parçasıdır. Tıpta ve Diş Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği'ne göre, ülkemizde uzmanlık öğrencilerinin ortodonti alanındaki uzmanlıklarını tamamlamaları için tez yazmaları ve bu tezin başarılı bulunması zorunluluğu mevcuttur (Tıpta ve Diş Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği 2014). Ortodonti alanında doktora derecesi alabilmek için de yine benzer şekilde başarılı bulunan bir tez çalışması yasal zorunluluktur.

Lisansüstü uzmanlık ve doktora tezleri, bilimsel araştırma için ilk adımdır. Tez yazımı araştırma görevlilerine hipotez oluşturma, oluşturulan hipotez için bilgi toplama, bu bilgileri analiz etme ve sonuçları literatür bilgileri ile karşılaştırarak yorumlama kabiliyeti kazandırmaktadır (Yüksel ve ark., 2018).

Lisansüstü eğitim sürecinde oluşturulan tezlerin bilimsel bir dergide yayınlanma zorunluluğu yoktur (Ferhatoğlu ve ark., 2020). Fakat bir tezin bilimsel dergilerde yayınlanması tezin kalitesini göstermekte ve daha fazla kitleye ulaşmayı sağlamaktadır. Bilimsel makaleye dönüştürülmeyen tezlerin kamu ve bilimsel topluluğa aktarımı tam olarak sağlanamamaktadır (Öğrenci ve ark., 2016; Kaya ve ark., 2020). Ayrıca, tezlerin makale olarak yayınlanması, Yüksek Öğretim Kurumu'nun bilimsel kalite düzeyi hakkında veri kaynağı sağlamaktadır (Ferhatoğlu ve ark., 2020).

Literatürde tıp alanlarında sınırlı sayıda çalışma, tezlerin yayın oranlarını bildirmiştir. Ancak daha önce Türkiye'de hem diş hekimliği uzmanlık alanlarında hem de ortodonti özelinde yapılan tezlerin yayın oranlarına ait herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Sunulan çalışmada; ortodonti alanında yazılan tezlerin ayrıntılı irdelenmesi, özelliklerinin değerlendirilmesi ve yayına çevrilme oranlarına dair parametrelerin künye bazında araştırılması amaçlanmaktadır.

YÖNTEM

Çalışmanın ilk adımında Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi web sitesinden ortodonti alanındaki doktora ve uzmanlık tezleri tarandı.

Ortodonti uzmanlık eğitiminin ilk mezunları 2016 yılında verildiği için, doktora ve uzmanlık öğrencilerinin verilerini kıyaslayabilmek adına incelenecek tezler 2016 yılından 2020 yılına kadar olanlarla sınırlandırıldı. 377 uzmanlık, 149 doktora tezi çalışmaya dahil edildi.

Tezler araştırma türlerine göre 6 başlık altında toplandı. Bu başlıklar; arşiv taraması, laboratuvar çalışması, klinik çalışma, anket çalışması, hayvan deneyi ve güvenirlik çalışmasıydı.

Tezler konularına göre de; ortodontik tedavi ihtiyacı, ortodontik tedavi yöntemleri, retansiyon-relaps, ortodontik teşhis, ortodonti-hasta faktörü, ortodontik tedavi komplikasyonları ve diğer şeklinde sınıflandırıldı.

Değerlendirilen tezlerin teslim tarihleri, araştırma tipleri, danışman öğretim üyelerinin unvanları, yapıldığı üniversiteler, çalışmaların konuları ve yayınlanma durumları kaydedildi.

Tezlerin yayın durumu, Pubmed ve Google Akademik arama motorları kullanılarak ve Dergi Park üzerinden yazar adı, danışman adı, tez başlıkları Türkçe ve İngilizce taranarak değerlendirildi. Yayınlanan tezler dergi kapsamına göre SCIE/ ESCI indeksli dergiler, diğer ulusal dergiler ve diğer uluslararası dergiler olarak incelendi. IBM SPSS 26.0 (SPSS Inc., Chicago, USA) programı kullanılarak Ki-kare istatistiksel analizi yapıldı. $p < 0,05$ değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi.

BULGULAR

Eğitimi tamamlamış yazarlar tarafından 2016-2020 yılları arasında yazılan 526 tez mevcuttu. Bu tezlerin 377'si (%71,67) uzmanlık, 149'u (%28,32) doktora teziydi. Uzmanlık tezlerinin 66'sının, doktora tezlerinin 39'unun bilimsel bir dergide yayınlandığı görüldü (Tablo 1). 377 adet uzmanlık tezinin 15'i (%3,97) ulusal dergilerde, 51'i (%13,52) uluslararası dergilerde; 149 adet doktora tezinin ise 9'u (%6,04) ulusal dergilerde, 30'u (%20,13) uluslararası dergilerde yayınlanmıştır. Uzmanlık ve doktora tezlerinin ulusal ve uluslararası dergilerdeki yayın oranları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadı ($p=0.967$).

526 tezin 86'sı (%16,34) SCI-E/ ESCI indeksli dergilerde, 16'sı (%3,04) diğer ulusal dergilerde, 3'ü (%0,57) ise diğer uluslararası indeksli dergilerde yayınlanmıştır (Tablo 2).

Tezlerin yıllara göre yayınlanma oranları Tablo 3'te gösterilmektedir. Uzmanlık tezleri içinde en yüksek yayın yüzdesi 2016 yılına, doktora tezleri için 2018 yılına aittir. Uzmanlık ve doktora tezlerinin yayın yüzdelerinin yıllara göre dağılımına bakıldığında; istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlemlendi ($p=0.00$).

Tezler araştırma türlerine göre değerlendirildiğinde; 221 (%42,01) klinik çalışma, 135 (%25,66) arşiv taraması, 101 (%19,2) laboratuvar çalışması, 42 (%7,98) anket çalışması, 26 (%4,94) hayvan deneyi ve 1 adet (%0,19) güvenilirlik çalışması

olduğu tespit edildi (Tablo 4). Hem sayısal veri hem de oransal veri olarak tezlerin büyük çoğunluğunun klinik çalışma ve arşiv taraması olduğu gözlemlendi.

Tezlerin araştırma türlerine göre yayın sayıları Tablo 5'de, araştırma türlerine göre ulusal ve uluslararası dergilerde yayınlanma durumları Tablo 6'da gösterilmiştir. Yayınlanan uzmanlık ve doktora tezleri araştırma türlerine göre değerlendirildiğinde; yapılan ki-kare istatistiksel analizi sonucu araştırma türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadı. ($p=0.242$).

Tablo 1: Makalelerin Uluslararası ve Ulusal Dergilerde Yayınlanma Durumları

Eğitim Türü	Dergi Türü		Toplam	Ki-Kare Testi
	Ulusal	Uluslararası		p
Uzmanlık	15	51	66	0.967
Doktora	9	30	39	
Toplam	24	81	105	

p: Anlamlılık, : $p<0,05$.

Tablo 2: Tezlerin Dergi Türlerine Göre Yayın Sayıları

Eğitim Türü	Dergi Türü			Toplam
	SCI-E/ESCI**	Diğer Ulusal Dergiler	Diğer Uluslararası Dergiler	
Uzmanlık	57	9	0	66
Doktora	29	7	3	39
Toplam	86	16	3	105

**SCI-E: Science Citation Index Expanded, ESCI: Emerging Sources Citation Index.

Tablo 3: Tezlerin Yıllara Göre Yayınlanma Durumu

Tez Yılı	Uzmanlık			Doktora			Ki-Kare Testi
	Tez Sayısı	Yayın Sayısı	Yayın Yüzdesi	Tez Sayısı	Yayın Sayısı	Yayın Yüzdesi	p
2016	39	10	%25,64	48	18	%37,5	0.00*
2017	118	21	%17,79	33	6	%18,18	
2018	128	27	%21,09	26	11	%42,3	
2019	59	4	%6,77	19	4	%21,05	
2020	33	4	%12,12	23	0	%0	
Toplam	377	66	%17,5	149	39	%26,17	

p: Anlamlılık, *: $p<0,05$.

Tablo 4: Tezlerin Araştırma Türlerine Göre Sınıflandırılması

Araştırma Tipi	Uzmanlık	Doktora	Toplam
Klinik çalışma (n,%)	152 (40,31)	69 (46,3)	221 (42,01)
Arşiv taraması (n,%)	104 (27,58)	31 (20,8)	135 (25,66)
Laboratuvar çalışması (n,%)	71 (18,83)	30 (20,13)	101 (19,2)
Anket çalışması (n,%)	35 (9,28)	7 (4,69)	42 (8)
Hayvan deneyi (n,%)	15 (3,97)	11 (7,38)	26 (4,94)
Güvenilirlik çalışması (n,%)	0	1 (0,67)	1 (0,19)
Toplam	377	149	526

Yapılan tezler konularına göre değerlendirildiğinde; ortodontik tedavi yöntemleri ile ilgili 239 (%45,43) tez; ortodontik teşhis ile ilgili 91 (%17,3) tez; ortodontik materyaller ile ilgili 70 (%13,3) tez; ortodontik tedavi komplikasyonları ile ilgili 40 (%7,6) tez; ortodontik tedavi ihtiyacı ile ilgili 29 (%5,51) tez; retansiyon-relaps ile ilgili 26 (%4,94) tez; ortodonti-hasta faktörü ile ilgili 16 (%3,04) tez ve diğer konu başlığı altında ise (yüz estetiği, ortodonti uzmanlık eğitimi) 15 (%2,85) adet tez yapıldığı tespit edildi (Tablo 7). Tezlerin konularına göre yayınlanma oranlarına bakıldığında; diğer başlığı altında bulunan yüz estetiği ile ilgili tezlerin yayın oranının (%33,33), diğer konu başlıklarına göre daha fazla olduğu görüldü. Uzmanlık ve doktora tezlerinin yayın yüzdeleri ile tez konuları arasında istatistiksel olarak

anlamlı farklılık bulundu ($p=0.00$). Tezlerin konularına göre yayına dönüşme oranları Tablo 7 ve 8'de gösterilmiştir.

Tez danışmanlarının akademik unvanları ile danışmanı oldukları tezlerin yayın durumları arasındaki ilişki şöyledir: Profesör Doktor (Prof. Dr.) gözetimindeki 217 tezin 34'ünün (%15,66), Doçent Doktor (Doç. Dr.) gözetimindeki 123 tezin 22'sinin (%17,88), Yardımcı Doçent Doktor (Yard. Doç. Dr.) gözetimindeki 93 tezin 25'inin (%26,88) ve Doktor Öğretim Üyesi (Dr. Öğr. Üyesi) gözetimindeki 93 tezin 24'ünün (%25,8) yayınlandığı görüldü. Uzmanlık ve doktora tezlerine danışmanlık eden hocaların akademik unvanları ile tezlerin yayın oranları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulundu ($p=0.00$). Uzmanlık ve doktora tezleri için detaylı bilgi Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 5: Tezlerin Araştırma Türlerine Göre Yayın Sayıları

Araştırma Tipi	Uzmanlık	Doktora	Toplam	Ki-Kare Testi
				p
Klinik çalışma	36	20	56	0.242
Laboratuvar çalışması	12	7	19	
Arşiv taraması	6	9	15	
Anket çalışması	6	2	8	
Hayvan deneyi	6	1	7	
Güvenilirlik çalışması	0	0	0	
Toplam	66	39	105	

p: Anlamlılık, : $p<0,05$.

Tablo 6: Araştırma Türlerine Göre Dergilerde Yayınlanma Durumu

Araştırma Türleri	Uzmanlık		Doktora	
	Ulusal Dergiler	Uluslararası Dergiler	Ulusal Dergiler	Uluslararası Dergiler
Klinik çalışma	6	30	5	15
Laboratuvar çalışması	5	7	0	7
Arşiv taraması	1	5	4	5
Anket çalışması	2	4	0	2
Hayvan deneyi	1	5	0	1
Güvenilirlik çalışması	0	0	0	0
Toplam	15	51	9	30

Tablo 7: Konularına Göre Tezlerin Sınıflandırılması

Tez Konuları	Tez Sayısı	Yayın Sayısı	Yayın Yüzdesi
Ortodontik Tedavi Yöntemleri	239	46	%19,24
Ortodontik Teşhis	91	10	%10,98
Ortodontik Materyaller	70	14	%20
Ortodontik Tedavi Komplasyonları	40	12	%30
Ortodontik Tedavi İhtiyacı	29	7	%24,13
Retansiyon-Relaps	26	8	%30,76
Ortodonti-Hasta Faktörü	16	3	%18,75
Diğer**	15	5	%33,33
Toplam	526	105	%19,96

** : Yüz estetiği, Ortodonti uzmanlık eğitimi.

Tablo 8: Tezlerin Konularına Göre Yayınlanma Durumu

Tez Konuları	Uzmanlık			Doktora			Ki-Kare Testi
	Tez Sayısı	Yayın Sayısı	Yayın Yüzdesi	Tez Sayısı	Yayın Sayısı	Yayın Yüzdesi	p
Ortodontik Tedavi Yöntemleri	155	25	%16,12	84	21	%25	0.00*
Ortodontik Teşhis	73	7	%9,58	18	3	%16,66	
Ortodontik Materyaller	45	8	%17,77	25	6	%24	
Ortodontik Tedavi Komplikasyonları	38	11	%28,94	2	1	%50	
Ortodontik Tedavi İhtiyacı	19	3	%15,78	10	4	%40	
Retansiyon-Relaps	21	5	%23,8	5	3	%60	
Ortodonti-Hasta Faktörü	13	3	%23,07	3	0	0	
Diğer**	13	4	%30,76	2	1	%50	
Toplam	377	66	%17,5	149	39	%26,17	

p: Anlamlılık, *: p<0,05, **: Yüz estetiği, Ortodonti uzmanlık eğitimi.

Tablo 9: Danışmanların Akademik Unvanlarına Göre Tezlerin Durumu

Akademik ünvan	Uzmanlık			Doktora			Ki-Kare Testi
	Tez Sayısı	Yayın Sayısı	Yayın oranı	Tez Sayısı	Yayın Sayısı	Yayın oranı	p
Prof. Dr.	125	14	%11,2	92	20	%21,73	0.00*
Doç. Dr.	99	11	%11,11	24	11	%45,83	
Yrd. Doç. Dr.	74	21	%28,37	19	4	%21,05	
Dr. Öğr. Üyesi	79	20	%25,31	14	4	%28,57	

p: Anlamlılık, *: p<0,05.

Tablo 10: İllere Göre Tezlerin Yayın Durumu

Şehir Grupları	Uzmanlık			Doktora			Ki-Kare Testi
	Tez Sayısı	Yayın Sayısı	Yayın Yüzdesi	Tez Sayısı	Yayın Sayısı	Yayın Yüzdesi	p
Üç Büyük Şehir***	87	14	%16,09	97	29	%29,89	0.725
Diğer Şehirler	290	52	%17,93	52	10	%19,23	
Toplam	377	66	%17,5	149	39	%26,17	

p: Anlamlılık, : p<0,05, ***: İstanbul, Ankara, İzmir.

Yayınlanan uzmanlık tezlerinin oranı kuruma göre değerlendirildiğinde; %100'lük oran (3/3) ile İstanbul Medipol Üniversitesi, %70'lik oran (7/10) ile Erciyes Üniversitesi ve %60'lık oran (3/5) ile Necmettin Erbakan Üniversitesi, %50'lik oran (3/6) ile Marmara Üniversitesi, %40'lık oran ile (2/5) Başkent Üniversitesi ilk beşte yer almaktadır. Doktora tezleri için bu sıralama; %100'lük oran (2/2) ile Akdeniz Üniversitesi, %75'lik oran (6/8) ile Başkent Üniversitesi ve %50'lik oran (2/4) ile İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, %42,85'lik oran (3/7) ile Ege Üniversitesi, %36,36'lık oran (4/11) ile Gazi Üniversitesi şeklindedir.

Tezlerin yayın oranları açısından, en büyük üç il (İstanbul, Ankara, İzmir) ile diğer iller karşılaştırıldı. Üç büyük ilden toplam 184 tezin 43'ü (%23,36), diğer şehirlerden toplam 342 tezin 62'si (%18,12) yayına dönüştürülmüştür. Uzmanlık ve doktora tezlerinin yayın yüzdelerinin şehirler arası dağılımına bakıldığında

istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadı (p=0.725). Üç büyük şehir (İstanbul, Ankara, İzmir) ve diğer iller için makalelerin dağılımı Tablo 10'da gösterilmektedir.

TARTIŞMA

Türkiye'de Tıpta ve Diş hekimliğinde Uzmanlık Yönetmeliği'ne göre, diş hekimliği uzmanlık öğrencileri eğitim programlarının sonunda kendi alanlarında bir tez hazırlamak ve savunmakla yükümlüdürler. Bir tezin yazım aşamaları şöyledir; hipotez oluşturma, sorgulama, oluşturulan hipotez için bilgi toplama, bu bilgileri analiz etme ve sonuçları literatür bilgileri ile karşılaştırarak yorumlama ve klinik çıkarım (Saydam ve ark., 2014). Tezlerin yayınlanması, yeni bilginin bilim camiasında yayılmasını sağlar. Oysa ki, yayınlanmamış tezlerin erişilebilirliği yerel üniversite kütüphaneleri ile sınırlıdır. Bu yüzden tezlerin ulusla-

rarası indeksli dergilerde yayınlanması erişilebilirliği artırmanın en iyi yoludur.

Doktora eğitimi daha uzun yıllara dayanmasına rağmen uzmanlık eğitiminin ilk mezunları 2016 yılında verildiği için, doktora ve uzmanlık öğrencilerinin verilerini de kıyaslayabilmek adına çalışmamızda 2016 yılından 2020 yılına kadar olan tezler incelenmiştir. Merkezi sınav ile alınan 377 uzmanlık öğrencisi eğitimini tamamlarken, üniversitelerin kendi bünyelerinde yaptıkları sınav ile alınan 149 doktora öğrencisi eğitimini tamamlamıştır. Diş hekimlerinin merkezi sınav ile girilen uzmanlık eğitimini daha çok tercih ettikleri görülmektedir. Uzmanlık tezlerinin %17,5'inin, doktora tezlerinin ise %26,17'sinin makaleye dönüştürüldüğü görülmüştür. Doktora tezlerinin yayın oranları uzmanlık tezlerinden daha yüksek olsa da aradaki fark çok fazla olmadığı için bilim dünyasındaki değerleri eşit kabul edilebilir.

1981-2008 yılları arasında sunulan aile hekimliği branşı ile ilgili tezleri inceleyen bir çalışmada, toplam tezlerin %2,8'inin içeriği PUBMED veri tabanında, %2,1'i SCI'de ve %5,7'si Google Akademik'de yayınlandığı bildirilmiştir (Yaman ve ark., 2011). 1997-2007 yılları arasında mikrobiyoloji alanında sunulan tezler incelendiğinde, bunların %11,4'ünün yayınlandığı tespit edilmiş ancak kullanılan veri tabanları analiz edilmemiştir (Sipahi ve ark., 2014). Yayınlanan diğer çalışmalarda sırası ile SCI ve SCI-E'de indekslenen dergilerdeki yayın yüzdeleri ve toplam yayın yüzdeleri şöyledir; ürolojide %32,7, toplamda %49,7 (Yüksel ve ark., 2018), nöroşirürjide %18,2, toplamda %31,09 (Ferhatoğlu ve ark., 2020), genel cerrahide %14,4, toplamda %20,5 (Öğrenci ve ark., 2016), oftalmoloji ve cerrahide %18,5, toplamda %50 (Bayramlar ve ark., 2015), kulak burun boğaz ve baş boyun cerrahisinde %36,3, toplamda %62,4 (Kalcioğlu ve ark., 2016), acil tıpta %14,9, toplamda %27,1 (Cevik ve ark., 2015), psikiyatride %29,67, toplamda %37,4 (Erim ve Petekkaya, 2020), ortopedide %13,48, toplamda %16,06 (Koca ve ark., 2016), halk sağlığında %10,4, toplamda %30,3 (Kaya ve ark., 2020), adli tıpta %15,2, totalde %32,6'dır (Çağlayan ve ark., 2020). Özgen ve ark. (2011) Türk tıp tezlerini incelediği bir çalışmada ise SCI-E indeksli dergilerde yayınlanan tezlerin %6,2 oranında olduğunu tespit etmiştir. Bizim çalışmamıza göre ise tüm tezlerin %16,34'ü SCI-E ve ESCI indeksli dergilerde, %3,04'ü diğer ulusal, %0,57'si ise diğer uluslararası indeksli dergilerde yayınlanmıştır (Tablo 1, 2). Ulusal dergilerdeki yayın oranları uluslararası dergilerden düşüktür. Bu durum doçentlik sınavı için uluslararası dergilerin daha çok tercih edilmesi ile bağlantılı olabilir. Yüksek indeksli dergiler dışında kalan diğer uluslararası dergilerdeki yayın oranlarının düşüklüğü, akademik kariyere etkisinin az olması ve tez yazarlarının danışman tarafından bu dergilere yönlendirilmemesi olabilir.

Hollman ve ark.'nın (2015) da belirttiği gibi düşük yayın oranlarının nedenleri arasında; makale yazımı konusunda bilgi eksikliği, iş yükü nedeniyle akademik becerilerin geliştirilmesine yeterli zaman ayrılamaması, daha az bilimsel eğitim imkânı, birçok derginin yayın dilinin İngilizce olması ve yabancı dil yetersizliği, asistanların tezleri sadece bir zorunluluk olarak görmeleri ve tez danışmanlarının yetersiz teşviki olabileceğini düşünüyoruz.

Tezler araştırma türlerine göre değerlendirildiklerinde sayı olarak ilk üçte sırası ile klinik çalışma (%42,01), arşiv taraması (%25,66) ve laboratuvar çalışması (%19,2) bulunmaktadır (Tablo 4). Yayın oranları sıralamasında da laboratuvar çalışması ile arşiv taraması yer değiştirirse de genel olarak tez sayıları ile uyumlu bulunmuştur (Tablo 5). Bu durum ortodontik tedavide ciddi bir arşiv birikiminin olması ve piyasaya yeni malzemelerin çıkmasına bağlı olarak bu malzemeler üzerinde araştırma yapma ihtiyacının doğması ile ilişkili olabilir. Hayvan çalışmalarındaki düşük oran ise genellikle sıfırdan yeni malzemelerin üretilmemesi, daha önce üretilmiş hazır ürünlerin hasta üzerinde uygulanması, poliklinik hasta sayısındaki çokluğa bağlı olarak insan çalışmalarının daha çok yapılmasına bağlı olabilir.

En çok ortodontik tedavi yöntemleri ve ortodontik teşhis konuları üzerinde tez yayınlanmıştır. Pratik temelli uzmanlık ve doktora eğitiminde bu konuların yüksek çıkması doğaldır. Yayın oranlarına bakıldığında en yüksek oran diğer başlığı altında bulunan yüz estetiği (%35,71) konusudur (Tablo 7,8). Bu durum mevcut ortodontik tedavilerde yumuşak doku paradigmasına verilen önemin artması, estetik kavramının bilim dünyasında popüler olması ve hastalar arasında estetik görünümün değer kazanması ile ilişkili olabilir (Ackerman ve ark., 1999).

Tez danışmanları, tezlerin yayına dönüştürülmesinde bir diğer önemli unsurdur. Çalışmamızda en yüksek yayın oranına sahip tezler uzmanlık öğrencileri için %28,37'lik oran ile yardımcı doçentler tarafından, doktora öğrencileri için ise %45,83'lük oran ile doçentler tarafından denetlenmiştir (Tablo 9). Erim ve Petekkaya (2020) psikiyatri tezleri ile ilgili yaptıkları çalışmada en yüksek yayın yüzdesine sahip tezlere %67,2'lik oran ile yardımcı doçentler danışmanlık etmiştir. Bu sonuç çalışmamızla tutarlılık göstermektedir. Bu durum, doçentlik unvanına sahip olabilmek için yayın yapma ihtiyacının olması ve buna bağlı olarak yayın konusunda asistanların daha çok teşvik edilmesine bağlanabilir.

Üç büyük ildeki üniversitelerin yayın oranları (%23,36) diğer illerdeki üniversitelerin yayın oranlarından (%18,12) daha fazladır. Ancak aradaki fark çok ciddi değildir. Üç büyük ilde akademik kadrolarda profesörlerin daha çok bulunması ve daha deneyimli olmalarına rağmen diğer illerdeki sayıca daha fazla olan Yard. Doç. Dr. ve Dr. Öğr. Üyesi kadrosundaki danışmanların akademik kariyer için yayın yapma gereksinimleri bu durumun dengelenmesinde rol oynamıştır. Ayrıca tez sayıları arasındaki farklılık da göz önünde bulundurulmalıdır (Tablo 10).

Tez içeriklerinin yayınlanması için geçen ortalama sürenin $2,95 \pm 2,49$ yıl (Çağlayan ve ark., 2020) olduğu göz önüne alındığında, 2016 yılında yazılan tezlerin daha yüksek oranda yayınlanması beklenen bir sonuçtur (Tablo 3). Ayrıca 2016-2020 dönemi verilerinin değişebilme ihtimalleri yüksek olup, medeni durum nedeniyle oluşabilecek soyadı değişikliklerinin verileri etkilemiş olabilmesi yöntemimizin dezavantajıdır. Bununla birlikte, ortodonti tezlerinin kalitesini ve bilimsel değerini belirleyen çeşitli faktörlerin olduğu anlaşıldı. Bu bağlamda, akademik atanma ve yükseltme ölçütleri dikkate alındığında tez hazırlayan öğrencinin motivasyonu, tezin tamamlanması ve bilimsel yayına dönüşmesi sırasında tez danışmanlarına büyük bir rol düşmektedir (Tekin ve ark., 2019).

SONUÇ

Çalışma sonucunda, uzmanlık tezlerinin %17,5'inin doktora tezlerinin ise %26,17'sinin bilimsel makaleye dönüştüğü tespit edilmiş olup, tüm tezlerin %16,34'ünün SCI-E ve ESCI indeksli dergilerde, %3,04'ünün diğer ulusal, %0,57'sinin ise diğer uluslararası indeksli dergilerde yayınlandığı görülmüştür. Bilimsel makaleye dönüşmüş tez oranlarının artması için tez danışmanı, çalışmalarını yayınlamaları konusunda asistanlarını teşvik etmeli ve yazar sıralamasında adil olmalıdır. Ayrıca, ortodonti tezlerindeki düşük yayın oranlarının altında yatan başka nedenlerin anlaşılabilmesi için daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu görülmüştür.

KAYNAKLAR

- Ackerman, J. L., Proffit, W. R., & Sarver, D. M. (1999). The emerging soft tissue paradigm in orthodontic diagnosis and treatment planning. *Clinical Orthodontics and Research*, 2(2), 49-52.
- Altuğ, A. T., & Erdem, D. (1999). Ortodontik aygıtların tarihsel gelişimi ve Türkiye'de ortodonti. *Türk Ortodonti Dergisi*, 12(2), 120-129.
- Bayramlar, H., Karadağ, R., Kanra Gürtürk, A. Y., Öçal, A., Dağ, Y., & Sarı, Ü. (2015). Publication patterns of ophthalmology residency dissertations in Turkey. *European Journal of General Medicine*, 12(3), 213-216.
- Cevik, E., Yılmaz, B. K., Acar, Y. A., & Dokur, M. (2015). Systematic analysis of theses in the field of emergency medicine in Turkey. *Turkish Journal of Emergency Medicine*, 15(1), 28-32.
- Çağlayan, D., Çelik, C., Kaya, A., & Aktaş, E. Ö. (2020). Evaluation of Publication Rate of Forensic Medicine Specialty Theses in Turkey. *The Bulletin of Legal Medicine*, 25(1), 1-5.
- Erim, B. R., & Petekkaya, S. (2020). Retrospective Analysis of Psychiatry Specialization Theses Made Between 1981-2018 in Turkey. *Turkish Journal of Psychiatry*, 31(1), 1-8.
- Ferhatoğlu, M. F., Kivılcım, T., Kartal, A., Filiz, A. İ., & Kebudi, A. (2020). An analysis of general surgery theses set up between years 1998-2018 in Turkey: Evidence levels and publication rates of 1996 theses. *Turkish Journal of Surgery*, 36(1), 9.
- Hollmann, M., Borrell, C., Garin, O., Fernández, E., & Alonso, J. (2015). Factors influencing publication of scientific articles derived from masters theses in public health. *International Journal of Public Health*, 60(4), 495-504.
- Kalcioğlu, M. T., Eğilmez, O. K., Karaca, S., Hanege, F. M., & İleri, Y. (2016). Publication rates of otolaryngology theses from Turkey in peer-reviewed journals. *The Turkish Journal of Ear Nose and Throat*, 26(3), 143-51.
- Kaya, E., Üçer, H., & Eedoğan, Ö. E. (2020). Türkiye'de halk sağlığı alanındaki uzmanlık tezlerinin bilimsel yayına dönüştürülme oranlarının değerlendirilmesi. *Estüdam Halk Sağlığı Dergisi*, 5(3), 410-417.
- Koca, K., Ekinci, S., Akpancar, S., Gemci, M. H., Erşen, Ö., & Akyıldız, F. (2016). An analysis of orthopaedic theses in Turkey: Evidence levels and publication rates. *Acta Orthopaedica et Traumatologica Turcica*, 50(5), 562-566.
- Öğrenci, A., Ekşi, M. Ş., Özcan-Ekşi, E. E., & Koban, O. (2016). From idea to publication: Publication rates of theses in neurosurgery from Turkey. *Neurologia i neurochirurgia polska*, 50(1), 45-47.
- Özgen, Ü., Eğri, M., Aktaş, M., Sandıkkaya, A., Öztürk, Ö. F., Can, S., & Özcan, A. (2011). Publication pattern of Turkish medical theses analysis of 22 625 medical theses completed in years 1980 2005. *Türkiye Klinikleri J Med Science*, 31(5), 1112-1131.
- Saydam, M. B., Özgülner, N., & Darendeliler, F. (2014). Tıpta Uzmanlık Tezi: Tartışılan Sürece Bir Araştırma Kapsamında Bakış. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (3), 176-181.
- Sipahi, O. R., Pullukcu, H., Tasbakan, M., Yamazhan, T., Arda, B., Sipahi, H., & Ulusoy, S. (2014). Publication rates of Turkish medical specialty and doctorate theses on medical microbiology, clinical microbiology and infectious diseases disciplines in international journals. *Mikrobiyoloji bulteni*, 48(2), 341-345.
- Tekin, E., Karagöz, S., & Akbaş, İ. (2019). Acil tıp uzmanlık tezlerinin dergilerde yayınlanması bakımından analizi. *Ahi Evran Medical Journal*, 3(1), 26-30.
- Tıpta ve Dış Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği. T.C. Resmi Gazete, Tarihi: 26.04.2014, Sayı:28983
- Yaman, H., Kara, I. H., Baltacı, D., Altug, M., Akdeniz, M., & Kavukcu, E. (2011). Qualitative evaluation of theses written in area of family medicine in Turkey. *Konuralp Tıp Dergisi*, 3(3), 1-6.
- Yüksel, M., İpekçi, T., & Tunçkiran, A. (2018). Publication rates of dissertations written in medical faculties of Turkey in the field of urology between the years 2008, and 2011, and citation analysis: A cross-sectional study. *Turkish journal of urology*, 44(4), 341-45.